

Тетяна Савицька
Полтавський державний медичний університет
Ірина Мікос
Полтавський державний аграрний університет

РОЛЬ ВИКЛАДАЧА У МУЛЬТИКУЛЬТУРНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ДОУНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Характер сучасного світу зумовлює перетин життєвих і культурних шляхів людей і цілих цивілізацій. Проблеми комунікації культур різних народів і спільнот, їхнє співіснування в єдиному світовому просторі набули неабиякого значення. За визначенням Р. Редфілда та Р. Лінтона міжкультурна адаптація - це результат безпосереднього тривалого контакту груп з різними культурами, що виражається в зміні паттернів культури однієї чи декількох груп. Т. Стефаненко запропонував класифікацію факторів міжкультурної адаптації: індивідуальні фактори (вік, стать, освіта, особистісні риси, мотивація, очікування та життєвий досвід студента); групові фактори (ступінь подібності або відмінності між культурами; особливості культури, до якої належать студенти; особливості культури країни, де людина перебуває); ситуаційні фактори (рівень політичної та економічної стабільності, рівень злочинності тощо).

Психологи А. Фернхем, С. Бочнер, Н. Лебедева вивчали важливий фактор, що визначає успішну й невдалу соціальну адаптацію, який назвали культурною дистанцією. Саме вона впливає на зміну оціночних компонентів соціально-перцептивних образів міжкультурної взаємодії та на оцінку «подібності-відмінності», «близькості-віддаленості» взаємодіючих культур, на формування в груповій свідомості суб'єктивного образу іншої культури (образу «Ми» – інгрупи та «Вони» – аутгрупи).

Науковцем Т. Татаренко було встановлено, що соціальна та культурна дистанція пов'язані з емоційно-оціночним компонентом гетеростереотипів одних етнічних груп в уяві інших, що знаходить своє відображення в етнічній свідомості людей, які вступають в міжетнічну взаємодію. Чим більш далекою, несхожою на власну, сприймається культура «сусідів», тим сильніше діють механізми психологічного захисту, спрямовані на перцептивне віддалення від «чужих» і збереження власної етнічної ідентичності [1].

З досліджень І. Бабікера відомо, що ступінь вираженості культурного шоку позитивно корелює з культурною дистанцією - чим більше нова культура схожа на рідну, тим менш травмуючим є процес адаптації. Індекс культурної дистанції включає в себе такі показники: мова, релігія, структура сім'ї, рівень освіти, матеріальний комфорт і клімат.

Специфіка процесу навчання іноземних студентів на пропедевтичному етапі полягає в роботі багатонаціональних груп студентів. Співпрацюють в аудиторії інокомуніканти зі значними відмінностями в культурних, морально-етичних, політичних, соціально-економічних поглядах та сферах життя. Викладачеві варто враховувати особливості комунікацій країн, представниками яких є студенти; у процесі адаптації до нової мови, нових умов навчання та проживання на території України знайомити студентів з українськими культурними традиціями.

На сьогодні немає єдиної концепції мультикультуралізму, адже відповідно до суспільних змін формуються нові теоретичні концепції, що дозволяють наблизитися до розуміння нової соціальної ситуації. Пошук власної концепції мультикультуралізму є актуальним і необхідним для нашої держави. Україна як поліетнічна країна, яка об'єднує в собі традиції багатьох культур, у нинішній геополітичній і культурній ситуації потребує вироблення оптимальної моделі міжетнічної взаємодії, запобігання конфліктогенним ситуаціям тощо.

Для викладачів доуніверситетського етапу навчання чи не найважливішим є спілкування, як складова комунікативності педагога, в іншомовній аудиторії. З метою уникнення комунікаційних проблем викладач у

позааудиторний час активно послуговується мовами-посередниками (англійською, арабською, французькою). Доречним є вислів: «Скільки ти знаєш мов, стільки разів ти людина». Знання іноземних мов – це вимога часу. Ця складова іміджу педагога ЗВО набуває особливого значення, бо щороку студентська спільнота поповнюватиметься все більшою кількістю іноземців.

Багаторічний досвід роботи ПДМУ і ПДАУ з іноземними студентами на доуніверситетському етапі підтверджує, що все починається з викладача, його вміння організувати студентську аудиторію, створити комфортну атмосферу, налагодити контакт з кожним студентом. Вербальна поведінка – це зброя, якою майстерно оперує педагог, вдало поєднуючи роль вчителя й партнера залежно від ситуації. Важливим професійним інструментом викладача української мови як іноземної є інтонація, темп, чіткість та виразність мовлення. Речення – короткі, прості з оперттям на знайомі лексеми. Педагог має уникати перенавантаження висловлювань невідомими словами, щоб запобігти втраті інтересу, пасивності студентів, знервованості, роздратованості й нерозуміння матеріалу. Майстерність викладача у вмінні «говорити просто про складні речі».

Важливою частиною іміджу викладача є красномовство – здатність до переконливої, вільної та цікавої презентації матеріалу. Варто пам'ятати про поведінку, дистанцію, тон, урівноваженість у спілкуванні з аудиторією.

Викладач ЗВО має бути не лише оратором, а й актором. Мова жестів є первинним інструментом демонстрації найелементарніших понять для спрощення й прискорення сприйняття матеріалу на початковому етапі навчання. Працюючи з дорослою аудиторією, слід чітко контролювати свої негативні емоції, вираз обличчя, стриманість рухів; адекватно реагувати на можливі провокації з боку незадоволених студентів. Якщо викладач не відчує зміну в настрої слухача, ситуація може набути деструктивного характеру. Необачність у конфліктній ситуації іноді призводить до некерованої поведінки, відкритого протистояння відмови від співпраці. Залагодження конфлікту потребуватиме тяжкої праці з відновлення ділових стосунків.

Для багатьох студентів проблемним є встановлення й підтримання стосунків з представниками місцевої культури. У деяких іноземних студентів немає друзів серед українців через нестачу соціальних навичок ефективного спілкування в іншій культурі. Саме викладач ініціює різні форми спілкування інокомунікантів з українськими студентами. Це можуть бути спільні виховні чи добродійні заходи, участь у наукових товариствах, спортивних командах, студентській самодіяльності. Допомога іноземним студентам у подоланні культурних бар'єрів з боку представників домінуючої культури повинна стати запорукою їхньої успішної адаптації в новому соціумі й фактором скорочення культурної дистанції. Така практика корисна і для українських студентів, які в толерантному ставленні до інокультурних однолітків проявляють відкритість та взаємоповагу. У подальшому це стане підґрунтям для атмосфери довіри громадян один до одного й фактором посилення інтеграції суспільства.

Таким чином, у сучасних умовах актуальним залишається створення позитивного іміджу викладача ЗВО, формування його комунікативної складової задля забезпечення атмосфери емоційного комфорту й навчальної активності студентів. Педагогічна діяльність потребує від викладача формування специфічних якостей міжособистісної взаємодії, поєднання вербальних і невербальних засобів спілкування.

Розуміючи, що сучасний світ все ще далекий від справедливого діалогу, викладач докладатиме зусиль пояснити інокомунікантам, що міжкультурний діалог неможливий у разі збереження «логіки панування» однієї країни або однієї культури над іншою. Майбутнє глобального світу неможливе без діалогу різних культур, тому мультикультурність і толерантність залишаються основними принципами полікультурного діалогу в сучасному світі.

Джерела та література

1. Татаренко Т. Етнічні кордони і міжетнічна толерантність / Т. Татаренко // Політ. менеджмент, 2004. – № 5. – С. 31-39.
2. Parekh V. Whatismulticulturalism? [Електронний ресурс] / V. Parekh. – Режим доступу : http://www.india_seminar.com/1999/484/484%20parekh.htm.